

ישעיהו פרק נח

מבוא

פרק נ"ח הוא נבואה על אופיו הרצוי של הצום. הנביא מבקר את קיום הצום בפועל על ידי העם בדרך המביאה להרעת היחסים בין אדם לחברו, והוא אומר לעם שצום כזה לא ייענה ולא יתקבל לרצון בפני ה'. הצום והתפילות יתקבלו כאשר הן יהיו מלוות בחסד ובדאגה לחלשים בחברה.

- ❖ א-ז הנבואה בנוייה מתיאור הצום אשר אינו מתקיים לרצון.
- ❖ ח-יב פירוט של הדרך הראויה והרצויה לקיום הצום ותוצאותיו הטובות.
- ❖ יג-יד הפרק מסתיים בפסוקים על השבת ומעלותיה.

בפרק זה חוזר הנביא ומדגיש את אותם יסודות אמוניים עליהם התנבא בפרק א. כבפרק א, הפותח את ספר נבואות ישעיהו ובו מודגשת העובדה, כי עבודת ה' אשר מתקבלת לרצון בפני ה', היא רק כזאת הכוללת בתוכה מצוות בין אדם לחברו, כמצוות בין אדם למקום. כל ניסיון להפריד ולחלק בין המצוות, משאירה את עבודת ה' בתחום שבין אדם למקום - ריקה מתוכן, וכתוצאה מכך היא לא מתקבלת לרצון לפני ה'. דרך התיקון היא ההבנה כי עבודת ה' בתחום המקדש, התפילה, החגים וימי הצום, חייבת להיות שלובה יחד עם הליכה בדרכי ה' בתחום שבין אדם לחברו. בהגנה ובחמלה על החלש ובשמירת חברה שבה יש חסד, צדק ומשפט, שהם הם, כמצוות בין אדם למקום, ההליכה בדרכי ה' ושמירת מצוותיו. הפרק מסתיים בפסוקים על יום השבת, המתקשרים לדברי הנביא בדבר אופיו של יום הצום הרצוי כיום של שבתה מחפצי האדם.

שאלות מכוונות למידה

- א. העם צם ודורש את ה' - אז מדוע מעשיהם אינם רצויים?
- ב. מהי עבודת ה' הרצויה על פי הפרק?
- ג. כיצד הפסוקים המסיימים את הפרק בדבר השבת משלימים ומתקשרים לנבואת הפרק על יום הצום הרצוי?

התוכחה על אופיו של הצום

ישעיהו פרק נח

(א) קָרָא בְּגֵרוֹן אֶל תַּחֲשֹׁדָּה, כְּשׁוֹפֵר הָרֶם קוֹלָדָה,
וְהִגִּד לְעַמִּי פִשְׁעָם, וּלְבֵית יַעֲקֹב חַטָּאתָם:

(ב) וְאוֹתֵי יוֹם יוֹם יִדְרֹשׁוּן וְדַעַת דְּרָכֵי יַחְפְּצוּן,
כְּגוֹי אֲשֶׁר צָדְקָה עָשָׂה וּמִשְׁפָּט אֱלֹהֵיוּ לֹא עָזַב,
יִשְׁאַלְוֵנִי מִשְׁפָּטֵי צְדָקָה, קִרְבַּת אֱלֹהִים יַחְפְּצוּן:

(ג) לָמָּה צָמְנוּ וְלֹא רָאִיתָ, עֲנִינוּ נִפְשָׁנוּ וְלֹא תִדְעָה?

הֵן בָּיּוֹם צָמְכֶם תִּמְצְאוּ חֶפֶץ, וְכָל עֲצָבֵיכֶם תִּנְגַּשׁוּ:

(ד) הֵן לָרִיב וּמִצָּח תִּצְוִמוּ, וּלְהַכּוֹת בְּאֶגְרֵף רָשָׁע,
לֹא תִצְוִמוּ כִּיּוֹם לְהִשְׁמִיעַ בְּמִרוֹם קוֹלְכֶם:

”קִרְבַּת אֱלֹהִים יַחְפְּצוּן”, האומנם?

ישעיהו נח, ב

וְאוֹתֵי יוֹם יוֹם יִדְרֹשׁוּן וְדַעַת דְּרָכֵי יַחְפְּצוּן,
כְּגוֹי אֲשֶׁר צָדְקָה עָשָׂה וּמִשְׁפָּט אֱלֹהֵיוּ לֹא עָזַב,
יִשְׁאַלְוֵנִי מִשְׁפָּטֵי צְדָקָה, קִרְבַּת אֱלֹהִים יַחְפְּצוּן:

הצעה **לכאורה** לפירוש פסוק ב: הנביא מתאר את העם עושה הישר בעיני ה', את עם שדורש את ה', החפץ לדעת את דרכי ה', המעוניין לעשות משפט וצדק, והמבקש את קרבת אלוקים. נבדוק כיצד פסוק זה התפרש על ידי מצודת רוד ופרשנים רבים נוספים:

מצודת דוד ישעיהו פרק נח פסוק ב

ואותי יום וכו' - ר"ל והם מראים עצמן כצדיקים כי בכל יום ידרשו אותי להתפלל אלי... כגוי אשר צדקה עשה - **כאילו** היה גוי העושה צדקה בכל עת ולא עזב משפט אלהיו, שדרכו לחקור לדעת את המשפט, כן ישאלני הם משפטי צדק וחפצים להתקרב אל אלהים לדעת מצותיו, ורוצה לומר כן מראין עצמם **כאילו** היו חרדים על המצות אבל לא כן הוא.

1. עיין בפירוש מצודת דוד, וענה:

- א. מצודת דוד (ופרשנים נוספים) אינו מקבלת את הצעת הפירוש לפסוק ב, שהבאנו לעיל, אלא מפרש פסוק זה אחרת. כיצד מצודת דוד מפרש את פסוק ב?
- ב. מה הביסוס בכתוב לפירוש המוצע על ידי המצודת דוד? (הבא שתי ראיות: אחת מתוך פסוק ב, ושנייה מתוך ההקשר)

"יִחְפְּצוּן... יִחְפְּצוּן... חֶפֶץ..."

עמ"ס: לסמן בפסוקים, על המסך, את שלושת המילים "יִחְפְּצוּן... יִחְפְּצוּן... חֶפֶץ...". המילה 'חפץ' חוזרת שלוש פעמים בפסוקים ב-ג. בפסוק ב היא נזכרת פעמיים בתיאור **חפצו ורצונו של העם כביכול בקרבת הקב"ה ודרכיו**. אולם בפסוק ג, היא נזכרת במשמעות הפוכה, בה בקשת העם היא למעשה **לעשות את רצונם וחפצם, ולא את רצון ה'**. רצונם האמיתי איננו בקרבת ה' כי אם בהשגת ממון הכרוכה בפגיעה באחרים. השימוש באותה מילה בשתי משמעויות הפוכות ובסמיכות כה רבה מחזקת את הפרשנות שפסוקים אלו מתארים את הפער הגדול בין כוונותיהם המוצהרות כלפי חוץ של העם לבין מעשיהם בפועל.

ישעיהו פרק נח

(ג) לְמָה צָמְנוּ וְלֹא רָאִיתָ, עֲנֵנוּ נַפְשֵׁנוּ וְלֹא תִדְעַ?

הן ביום צמכם תמצאו חפץ, וְכָל עֲצָבֵיכֶם תִּנְגְּשׁוּ (אתם נוגשים את העצבים שלכם, את העובדים החלשים החיים בצער ועוני):
 (ד) הן לריב ומצה (קטטה כמו "וינצו במחנה") תצומו, וְלִהְיוֹת בְּאֶגְרֵף רָשָׁע,
 לֹא תצומו כיום (כפי הראוי ליום) לְהִשְׁמִיעַ בְּמָרוֹם קוֹלְכֶם:

רד"ק ישעיהו נח, ג-ד

למה צמנו - והם אומרים לי: למה צמנו ולא ראית תעניותינו, ולא קיבלת תפילתינו, ולא תדע - כאילו לא תדע, כלומר: אין אתה משגיח בנו ואויבינו מושלים בנו, וצמנו ולא ראינו שהושעתנו. התשובה: הן ביום צומכם - ואיך אראה צומכם ואינו כי אם למריבה? כי ביום התענית יאספו העם ויראה האדם בעל חובו וישאל ממנו חפצו, כלומר: חובו, כי ימצאו ביום התענית, ואם לא יתן, ינגוש אותו וידחקנו עד שיתן, וגם יכנו "באגרוף רשע" אם יענה לו שלא כרצונו. הנה כי אין צומכם לאל, כי אם לצורכיכם.

2. עיין בפסוקים ג-ד ובדברי הרד"ק, וענה:

- א. לפי הרד"ק, מה טענת העם המובאת בחציו הראשון של פסוק ג?
- ב. לפי הרד"ק, מה תשובת הנביא לטענת העם המובאת בחציו השני של פסוק ג ובפסוק ד?

מה בין הצום המצוי לבין הצום הרצוי?

ישעיהו פרק נח

(ה) הִקְנָה יְהוָה צוֹם אֲבָתְרָהּ -
 יוֹם עֲנוּת אָדָם נִפְשׁוֹ, הִלְכֵף כְּאִגְמֹן רֹאשׁוֹ, וְשָׁק וְאָפֵר יִצְיַע,
 (אגמון - קנה הגדל על האגם ומתכופף ברוח),
 הִלְנָה תִקְרָא צוֹם וַיּוֹם רְצוֹן לְהִי?
 (ו) הֲלוֹא זֶה צוֹם אֲבָתְרָהּ:
 פָּתַח חֲרָצְבוֹת רִשְׁעֵי, הִתֵּר אֲגָדוֹת מוֹטָה, וְשָׁלַח רְצוּצִים חֲפָשִׁים, וְכָל מוֹטָה תִנְתְּקוּ:
 (ז) הֲלוֹא פָּרַס לָרֶעִב לְחֶמֶד, וְעֵנִיִּים מְרוּדִים תְּבִיא בַּיִת,
 כִּי תִרְאֶה עָרִם וְכִסִּיתוּ, וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלֵּם:

3. בפסוק ה-ז, משווה הנביא בין **הצום המצוי** **אצל העם** - צום שאינו לרצון, לבין **הצום הרצוי** **והראוי לפני ה'.** לצום המצוי יש שלושה מאפיינים, ובניגוד להם לצום הרצוי יש שלושה מאפיינים.
 א. צטט בטבלה שלפניך את ההקבלות הניגודיות בין המצוי לרצוי.
 ב. בטור השמאלי הסבר את ההנגדה בכל מאפיין ומאפיין.

מאפייני הצום המצוי של העם	מאפיינים הצום הרצוי לפני ה'	הסבר ההנגדה
"הִקְנָה יְהוָה צוֹם אֲבָתְרָהּ... הִלְנָה תִקְרָא צוֹם וַיּוֹם רְצוֹן לְהִי?" (פסוק ה)	"הֲלוֹא זֶה צוֹם אֲבָתְרָהּ..." (פסוקים ו-ז)	
יוֹם עֲנוּת אָדָם נִפְשׁוֹ		
הִלְכֵף כְּאִגְמֹן רֹאשׁוֹ		
וְשָׁק וְאָפֵר יִצְיַע		

ג. סכם, מה המשותף לכל המאפיינים של הצום המצוי שאותם שולל הנביא, ומה המשותף לכל המאפיינים של הצום הרצוי שלהם שואף הנביא?
 ד. **שאלת חשיבה:** האם הנביא מתנגד לצום ותענית שכוללים מעשים של עינוי נפש ע"י צום, כפיפות הראש, ולביית בגדי אבלות - שק ואפר? (היעזר בטבלה המשווה שמופיעה בשאלה ב3)

המעשה הרצוי ושכרו - בשני שלבים

לאחר התוכחה בדבר הקיום המוטעה של יום הצום על ידי העם, קורא הנביא לדרך הנכונה לקיום הצום ולשכר היבוא בעקבותיו. הנביא מציג את המצב הרצוי והשכר שיבוא, בשני שלבים:

בשלב הראשון - בפסוקים ו-ט: הנביא דורש מן העם לעשות מעשים טובים בסיסים, על מנת שיזכו לשכר - לישועת ה' ולקרבתו.

בשלב השני - בפסוקים ט-יב: הנביא דורש מן העם הנהגות יותר מעולות, אשר יש בהם ממד של "לפנים משורת הדין", על מנת שיזכו לשכר גדול יותר מן השכר המובטח בשלב הראשון.

המעשה הרצוי ושכרו - שלב ראשון

ישעיהו פרק נח

(ו) הלא זה צום אֶבְחָרְהוּ:

פֶּתַח חַרְצָבוֹת רָשָׁע, הִתֵּר אֲגִדּוֹת מוֹטָה, וְשָׁלַח רְצוּצִים חֲפָשִׁים, וְכָל מוֹטָה תִּנְתְּקוּ:

(ז) הלא פָּרַס לָרֶעִב לֶחֶמְךָ, וְעֲנִיִּים מְרוּדִים תְּבִיא בֵּית, כִּי תִרְאֶה עָרִם וְכִסִּיתוּ, וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלֵּם:

בעקבות קיום הצום/המעשה הרצוי, מגיע השכר:

(ח) אָז יִבְקַע פֶּשֶׁחַר אוֹרְךָ, וְאֶרְכָּתְךָ מִהֲרָה תִצְמַח,

וְהַלֵּךְ לִפְנֵיךָ צִדְקָךָ, כְּבוֹד ה' יֵאֱסָפֶךָ:

(ט) אָז תִּקְרָא - וְה' יַעֲנֶה; תִּשְׁוַע - וְיֵאמַר הַנְּנִי,

אִם תִּסִּיר מִתּוֹכְךָ מוֹטָה, שְׁלַח אֲצַבַּע וְדַבֵּר אֲנִי:

4. בפסוקים ו-ז הנביא הציג דרישות בסיסיות מן האדם הן בפעולות של "סור מרע", והן בפעולות של "עשה טוב", ולאחריהן בפסוקים ח-ט הנביא מציג לעם את הבטחת שכר שיקבלו במידה ויעשו את אותן פעולות בסיסיות.
- א. מה הן הפעולות הבסיסיות הנדרשות מן האדם, בבחינת "סור מרע" ובבחינת "עשה טוב"?
- ב. השכר על פעולות אלה מתואר כזריחת אור השחר, והוא כולל שני מרכיבים, מה הם?

5. הסבר כיצד בפסוקים ח-ט יש מענה ישיר לשאלת העם בפסוק ג': "לָמָּה צָמְנוּ וְלֹא רָאִיתָ, עֲנִינוּ נַפְשֵׁנוּ וְלֹא תִדְעֵנוּ".

המעשה הרצוי ושכרו - שלב שני

ישעיהו פרק נח

(ט) ... אם תסיר מתוךך מוטה, שלח אצבע ודבר און :

(אם תסיר מוטה - עול השעבוד, אם תסיר... שלח אצבע - לאיים ולהכות, אם תסיר... דבר און - דבור של מרמה ורשע)

(י) ותפק לרעב נפשך, ונפש נענה תשביע, (נפש המעונה תשביע)

בעקבות קיום המעשים הרצויים, מגיע השכר:

וזרח בחשך אורך, ואפלתך כצהרים :

(יא) ונחך ה' תמיד, והשביע בצחצחות נפשך, ועצמתך יחליץ,

(והשביע בצחצחות נפשך - ה' ישביע אותך גם בימים צחחים, בימי צימאון ויובש)

והיית כגן רנה, וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו :

(יב) ובנו מפקד חרבות עולם, מוסדי דור ודור תקומם,

וקרא לך גדר פרך, משבב נתיבות לשבת :

(ויקראו לך מתקן פרצות בהקמת גדר, ועוד יקראו לך משיב לקדמותן את הדרכים העזובות)

מלבי"ם ישעיהו נח, י-יא

"ותפק לרעב נפשך" - רצה לומר ההצלחה שהזכיר עד הנה (פס' ח-ט) יהיה בעבור מה **שיסור מרע**, כמו שכתב (בפס' ו-ז) "פתח חרצובות רשע", וכן הצדקה שחשב שיתן לעני לחם כסות דירה, הוא רק מצד שלא יתאכזר, כי המניעה הוא עבירה ונענש על זה. עתה אומר (בפס' ט-י), אבל אם מלבד המניעה מרע, תוסיף עוד **לעשות טוב** מאהבת הטוב בעצמו ומאהבת ה' עד ש"תפק לרעב נפשך", שחוץ מה שתיתן לו מה שאתה מחויב על פי התורה תוציא לו גם את נפשך, שתתן לו בלב שלם ונפש שמחה בשמחת המצוה בעצמך. ולא תיתן לו לחמך לבד, כמו שכתוב: "הלוא פרוס לרעב לחמך" (פס' ז), כי תתן לו גם את נפשך, וגם "נפש נענה תשביע" כלומר, מלבד שתשביע גופו במאכל תשביע גם נפשו ברוח נדיבה ובדברי נחומים.

אז שכך גדול יותר מאד מהקודם, שנגד מה שכתב תחלה: "אז יבקע כשחר אורך" אמר כאן "וזרח בחשך אורך" שיזרח פתאום בפעם אחד, ולא בהגיע תור האור, כשחר הבא בסוף הלילה, רק גם בחשך יזרח לך אור. "ונחך ה' תמיד" - ונגד שאמר "אז תקרא וה' יענה", אומר כאן, כי עתה לא תצטרך לקריאה כלל כי ה' ינחה אותך תמיד בלי הפסק רגע.

שאלת בגרות, חורף תשע"ה

6. עיין בפסוקים ו-יב, ובדברי המלבי"ם, וענה :

- א. לפי המלבי"ם, הסבר את ההבדל בין דרישת הנביא מהעם במילים "הלוא פרוס לרעב לחמך" (פס' ז) לבין דרישת הנביא מהעם במילים "ותפק לרעב נפשך" (פס' י)?
- ב. לפי המלבי"ם, הסבר את ההבדל בין ההבטחה של הנביא במילים "אז יבקע כשחר אורך" (פס' ח) לבין ההבטחה "וזרח בחשך אורך" (פס' י)?
- ג. לפי המלבי"ם, מדוע השכר על המעשים המתוארים בפסוקים ו-ז שונה מהשכר על המעשים המתוארים בפס' י?

סיכום: מידה כנגד מידה

אם הטענה של העם בתחילת הפרק הייתה כנגד זה שה' לא נענה להם: "למה צמנו ולא ראית?!". הנביא מציב לפניכם את האפשרות האמתית לקשר עם הקב"ה:

כגודל המעשה של האדם כך עוצמת הקשר שלו עם הקב"ה:

- ❖ אם נוהג האדם בעוול וברשעות, הרי שלא יהיה לו קשר עם הקב"ה והוא לא יענה לקריאתו.
  - ❖ אם יפעל האדם את הפעולה הטבעית של מניעת רע, יזרח אורו באופן טבעי כמו השחר וה' יענה לתפילתו.
  - ❖ אם יפעל פעולה שהיא מעבר לכך, בנדיבות ליבו, לפני משורת הדין, מתוך רצון לעשות טוב ומאהבת ה', הרי שיזרח אורו במהירות בדרך ייחודית, וה' ילווהו תמיד עוד בטרם יקראהו האדם.
- עמרים: בניגוד למלבי"ם כאן באתר "ללמוד וללמד" מציגים ש"הסור מרע" והעשה טוב" מצויים בשני השלבים. בשני השלבים מצויים מצוות "סור מרע" ומצוות "עשה טוב", אך ככל שמעשה האדם רחב ועמוק יותר, כך גם הקשר שלו עם הקב"ה ושכרו - גדול יותר, כפי שניתן לראות זאת בטבלה המסכמת הבאה:

השכר	המעשים הרצויים		
	האכלת הרעבים "עשה טוב"	שחרור העבדים "סור מרע"	
הקשר עם הקב"ה			
אז יבקע פשח אורך, וארכתך מהרה תצמח... אז תקרא - וה' יענה, תשוע - ויאמר הנני.	הלוא פרס לרעב לחמך, ועניים מרודים תביא בית.	פתח חרצבות רשע, התר אגדות מוטה, ושלח רצוצים חפשים, וכל מוטה תנתקו.	שלב ראשון (פס' ו-ט)
וזרח בחשך אורך, ואפלתך כצהרים. ונחך ה' תמיד, והשביע בצחצחות נפשך, ועצמותיך יחליץ, והיית כגון רוח, וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו...	ותפק לרעב נפשך, ונפש נענה תשביע.	אם תסיר מתוך מוטה, שלח אצבע ודבר און.	שלב שני (פס' ט-יב)

7. למדנו **(בשאלה 4)**, שבשלב הראשון בפסוקים ו-ט, הנביא דורש מהעם התנהגות רצויה הן על ידי "סור מרע" והן על ידי "עשה טוב". עיין בשלב השני של התוכחה, פסוקים ט-יב, ומצא גם בו את ההנהגות הרצויות הן על ידי ה"סור מרע" והן על ידי ה"עשה טוב". פרט אותם ב**לשונך**, ובסס אותם על לשון הכתוב.

☒ בבא בתרא ט ע"ב (על פי ביאור יד רמה)

א"ר יצחק: הנותן פרוטה לעני מתברך ב-**שש ברכות**, והמפייסו בדברים מתברך ב-**י"א ברכות**: הנותן פרוטה לעני מתברך ב-**שש ברכות**, דכתיב: "הלוא פרוס לרעב לחמך", מה כתיב בתריה? (א) "אז יבקע כשחר אורך" (ב) "וארכתך מהרה תצמח" (ג) "והלך לפניך צדקך" (ד) "כבוד ה' יאספך" (ה) "אז תקרא וה' יענה" (ו) "תשווע ויאמר הנני".

והמפייסו בדברים מתברך ב-**י"א ברכות**, דכתיב: "ותפק לרעב נפשך ונפש נענה תשביע", מה כתיב בתריה? (א) "וזרח בחשך אורך" (ב) "ואפלתך כצהרים" (ג) "ונחך ה' תמיד" (ד) "והשביע בצחצחות נפשך" (ה) "ועצמותיך יחליץ" (ו) "והיית כגון רוח" (ז) "וכמוצא מים אשר יכזבו מימיו" (ח) "ובנו ממך חרבות עולם" (ט) "מוסדי דור ודור תקומם" (י) "וקרא לך גדר פריך" (יא) "משובב נתיבות לשבת".

שמירת השבת ושכרה

פרק מרכזי זה, אשר פתח בתוכחה קשה על קיום לא נכון של ימי הצום, מסתיים בפסוקים אודות **השבת**, קדושתה, כבודה והעונג הטמון בה. ימי הצום, כימי השבת מהווים ימים אשר נדרשת בהם עבודת ה' מיוחדת. הפרק מסתיים בפסוקים מרוממים ומחזקים, בדבר הדרך הנכונה לקיים את ימי השבת, הכוללים את קדושת השבת ואת כבוד השבת. אנו למדים שניתן להגיע לעבודת ה' דרך עונג ולא רק דרך עינוי, אם לב האדם מכוון לעשיית רצון ה', תוך ביטול החפץ האישי, על מנת לעשות רצון ה' וחפצו ועל מנת להגיע לקרבת אלוקים.

ישעיהו פרק נח

(יג) אם תשיב משבת רגלך, עשות חפצך ביום קדש, וקראת לשבת ענג, לקדוש ה' מכבד, וכבדתו מעשות דרכיך, ממצוא חפצך ודבר דבר: (יד) אז תתענג על ה', והרפתך על בְּמַתִּי אֶרֶץ, והאכלתיך נחלת יַעֲקֹב אֲבִיךָ, כִּי פִי ה' דָּבָר:

דברי הנביא בסוף פרק נח שימשו מקור לחז"ל בהגדרת אופייה של השבת. מפסוקים אלו נלמדים **הלכות לא תעשה**, מלבד איסורי ל"ט אבות מלאכה, וכן **הלכות עשה**. הרמב"ם מפרט דיני ה-"לא תעשה" הנלמדים מפסוקים אלו, והרד"ק מפרט דיני ה"עשה" הנלמדים מפסוקים אלו.

רמב"ם הלכות שבת פרק כד הלכות א-ב

יש דברים שהן אסורין בשבת, אף על פי שאינם דומין למלאכה, ואינם מביאין לידי מלאכה, ומפני מה נאסרו משום שנאמר: "אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדש", ונאמר: "וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר" (ישעיהו נח, יג). לפיכך אסור לאדם להלך בחפצו בשבת, ואפילו לדבר בהן, כגון: **שידור** עם שותפו מה ימכור למחר או מה יקנה, או היאך יבנה בית זה, ובאי זה סחורה ילך למקום פלוני - כל זה וכיוצא בו אסור שנאמר "ודבר דבר" - דבור אסור, הרהור מותר. אסור לאדם לפקוד גנותיו ושדותיו בשבת כדי לראות מה הן צריכין או היאך הן פירותיהן, שהרי זה **מהלך** לעשות חפצו. וכן אסור לאדם **שיצא** בשבת עד סוף התחום וישב שם עד שתחשך כדי שיהיה קרוב לעשות חפצו במוצאי שבת, שהרי נמצא הילוכו בשבת לעשות חפצו.

רד"ק ישעיהו נח, יג

אם תשיב- מצות לא תעשה. וקראת לשבת עונג - מצוות עשה לענג הגוף ביום השבת במאכלים עריבים וטובים, שמתוך שישנהו משאר הימים לטוב, יזכור מעשה בראשית, ושהאל חדשו מאין, ושבת ביום השביעי, ומתוך כך ישבח לאל ויפארהו בפיו ובלבבו ותתענג נפשו בו.

8. עיין בפסוק יג ובדברי הרמב"ם והרד"ק והשלם בטבלה שלפניך את הפרטים הבאים:

א. איזו הלכה נלמד מכל חלק בפסוק יג?

ב. האם מדובר במצוות עשה או מצוות לא תעשה?

ג. בחלקו הראשון של הפרק ראינו את שני המרכיבים "סור מרע ו"עשה טוב", מרכיבים אלו נמצאים גם בשמירת השבת ציין בטבלה ביחס לכל מצווה לאיזה מרכיב היא שייכת.

המצווה בלשון המקרא	המצווה בלשוןך	עשה/לא תעשה	סור מרע/עשה טוב
אם תשיב משבת רגלך...			
עשות חפצך ביום קדשי... וכבדתו מעשות דרכיך...			
ממצוא חפצך ודבר דבר...			
וקראת לשבת ענג, לקדוש ה' מכבד...			

המצווה ושכרה

פסוקים יג - יד הם בעלי מבנה של מצוה ושכרה: פסוק יג - המצווה, ופסוק יד - השכר:

ישעיהו פרק נח

(יג) אם תשיב משבת רגלך, עשות חפצך ביום קדשי,
וקראת לשבת ענג, לקדוש ה' מכבד,
וכבדתו מעשות דרכיך, ממצוא חפצך ודבר דבר:
(יד) אז תתענג על ה', והרפכתיך על בתי ארץ,
והאכלתיך נחלת יעקב אביך, כי פי ה' דבר:

ר' יוסף קרא ישעיהו נח, יד

וקראת לשבת ענג - מידה כנגד מידה.

9. רבי יוסף קרא מפרש שהשכר המבוטח לאדם בפסוק יד הוא על פי הכלל של "מידה כנגד מידה".

א. מה הביסוס בכתוב לפירוש של ר' יוסף קרא?

ב. הסבר כיצד בא לידי ביטוי מעשי הכלל של מידה כנגד מידה? (היעזר בפירוש של הרד"ק)

רד"ק ישעיהו פרק נח פסוק יד

אז תתענג על ה' - אם תתענג את השבת תתענג על ה', כלומר ישפיע לך טובות עד שתתענג עליו ותודה בו ובטובו כי מאתו הכל ובידו, והתענוג על ה' הוא תענוג הנפש.

על הקשר בין שני חלקי הפרק: התוכחה על הצום ופסוקי השבת

אחד הקשיים שמעוריים פסוקים יג-יד היא שלכאורה הם אינם מתקשרים לפרק: הפרק עוסק בתוכחת הנביא אל העם, שהדרך אל קרבת אלוקים היא במצוות של בין אדם לחבירו - בהגנה ובחמלה על החלש, ובשמירת חברה שבה יש חסד, יושר צדק ומשפט, ולכן ישנו קושי מדוע הפרק חותם במצוות השבת. נענין שוב בפסוקים הבאים וביטויים המודגשים וננסה למצוא את הקשר בין תחילתו של הפרק לבין סופו:

ישעיהו פרק נח

(ב) ואותי יום יום ודרשון ודעת דרכי יחפצון,

- כגוי אשר צדקה עשה ומשפט אלהיו לא עזב, ישאלוני משפטי צדק, קרבת אלהים יחפצון:
 (ג) למה צמנו ולא ראית, ענינו נפשנו ולא תדע? הן ביום צמכם תמצאו חפץ, וכל עצביכם תנגשו:
 (ד) הן לריב ומצה תצומו, ולהכות באגרף רשע, לא תצומו כיום להשמיע במרום קולכם:

...

- (יג) אם תשיב משבת רגלך, עשות חפציד ביום קדשי, וקראת לשבת ענג, לקדוש ה' מכבד,
 וכבדתו מעשות דרכיך, ממצוא חפצד ודבר דבר:
 (יד) אז תתענג על ה', והרפכתיד על במתי ארץ, והאכלתיד נחלת יעקב אביד, כי פי ה' דבר:

10. כיצד הפסוקים המסיימים את הפרק בדבר השבת מתקשרים לנבואת הפרק על יום הצום הרצוי? בסס את תשובתך על מילים מנחות שזכרות בתחילתו של הפרק ובסופו של הפרק. (שני הסברים)